

М. В. Чернявськакандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті акцентується увага на важливості впровадження музичного мистецтва в усі види дитячої діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Музично-ритмічне виховання дітей дошкільного віку у цьому сенсі виступає як необхідна складова освітньо-виховного процесу закладу дошкільної освіти, яка забезпечує всебічний розвиток особистості і має спрямовуватися на задоволення природної рухової активності дошкільників. Проте недостатня обізнаність вихователів із особливостями організації музично-ритмічної діяльності упродовж дня призводить до того, що ця робота покладається лише на музичних керівників. Така ситуація обумовлює потребу у спеціальній підготовці майбутніх вихователів до практичної реалізації новітніх ідей щодо організації музично-ритмічної діяльності в закладах дошкільної освіти. На вирішення цієї проблеми спрямована навчальна дисципліна «Музично-ритмічне виховання дітей дошкільного віку», яка підкреслює важливість цього напрямку роботи з дітьми і сприяє поглибленню знань здобувачів вищої освіти щодо особливостей музично-ритмічного виховання дошкільників, формуванню умінь використовувати інноваційні технології і методики в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти. Засвоюючи теоретичні основи музично-ритмічного виховання дошкільників, майбутні вихователі залучаються до проектної діяльності, яка передбачає поетапне накопичення практичного матеріалу для використання в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти, зокрема складають плани ранкової гімнастики з музичним супроводом, сценарії музично-ритмічних розваг, враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку; добирають різноманітні фізкультурні хвилинки, музичні ігри (народні, сюжетно-рольові, безсюжетні, творчі); створюють власні танцювальні композиції; розробляють конспекти занять з розвитку музично-рухової творчості дошкільників. За таких умов здобувачі вищої освіти усвідомлюють значущість музично-ритмічного виховання в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти, найвищим якісним показником якого є творча активність особистості. Завдяки поглибленій практичній роботі майбутні вихователі розширюють уявлення про різні види мистецтва і засоби художньої виразності, накопичують досвід самостійної творчої діяльності, що сприяє підвищенню їхньої мотивації до подальшої самоосвіти і саморозвитку.

Ключові слова: музично-ритмічне виховання, діти дошкільного віку, музична компетентність вихователів, заклад дошкільної освіти, проектна діяльність.

Постановка проблеми. Останні роки в Україні характеризуються стрімким розвитком і удосконаленням сучасної демократичної освітньої системи, пошуком дієвих шляхів формування у підростаючого покоління життєво необхідних компетентностей, які забезпечуватимуть подальший гармонійний і всебічний розвиток особистості. Першою і найважливішою ланкою освітньої системи виступає дошкільна освіта, яка є запорукою успішного становлення і розвитку особистості дитини, закладення у неї базових якостей, умінь і навичок, що визначатимуть у майбутньому її ставлення до навколишнього середовища, її спрямованість у виявленні свого потенціалу, змістовність і наповненість її подальшого існування у мінливих умовах соціуму. Саме дошкільна освіта має забезпечувати найсприятливіші умови для індивідуального розвитку кожної дитини, формування у неї

потреби і прагнення до самовизначення і самореалізації в усіх видах дитячої діяльності.

Відомо, що великий вплив на всебічний розвиток дітей дошкільного віку, справляють різноманітні види мистецтв: музичне, образотворче, театральне, літературне, які є незамінними засобами виховання духовного світу дитини, її емоційної сфери та формування її індивідуальної творчої активності [5, с. 6]. Проте слід зазначити, що серед багатоманітних видів мистецтва вагоме місце займає музика, оскільки вона є найдоступнішою для дитячого сприймання і значною мірою впливає на психофізіологічний розвиток кожної дитини. Саме тому, в нормативних документах, які регламентують діяльність закладів дошкільної освіти, велика увага приділяється організації і забезпеченню музичного виховання дітей, починаючи з раннього віку. До музичної діяльності дітей

в умовах закладу дошкільної освіти відносять: слухання музики, співи, музично-ритмічні рухи, але найефективнішою можна вважати музично-ритмічну діяльність, яка комплексно поєднує в собі вміння слухати, відчувати і розуміти музичні твори, відтворювати в рухах її особливості, а в деяких випадках, вміти супроводжувати творчу музичну діяльність співами.

Враховуючи величезну виховну роль музичного мистецтва і його значення в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти для повноцінного всебічного розвитку дітей, варто зацентувати увагу на проблемі готовності вихователів щодо впровадження музичного мистецтва у повсякденне життя дошкільнят та залучення малюків до музичної діяльності, зокрема ритміки. Існує думка, що цей напрям роботи належить до обов'язків музичних керівників закладу, а вихователь є лише помічником у цій сфері діяльності, не враховуючи при цьому, що саме вихователь перебуває з дітьми більшу частину часу, забезпечуючи при цьому повноцінне, змістовне і насичене освітньо-виховне середовище. У такій ситуації зумовлюється потреба у налагодженні більш тісної взаємодії між музичними керівниками і вихователями у питаннях музичного виховання дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, в усвідомленні ними своєї ролі у цьому процесі, у прагненні підвищувати професійну майстерність, шукати шляхи вдосконалення процесу музичного виховання дітей упродовж дня, що, безумовно, матиме позитивні результати у цій галузі і позитивно позначатиметься на гармонійному і всебічному розвитку підростаючого покоління. Ця проблема має місце і в процесі підготовки майбутніх вихователів до здійснення музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку, що вимагає перегляд існуючих підходів, пошук і застосування інноваційних технологій у професійній підготовці в закладах педагогічної освіти задля готовності майбутніх фахівців впроваджувати музичне мистецтво у життєдіяльність закладів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми музично-ритмічного виховання дітей присвячені численні дослідження науковців О. Аліксійчук, Л. Москальова, О. Сапожник, Т. Потапчук, В. Салко та ін. На важливості формування музично-педагогічної компетентності педагогів наголошували вітчизняні учені І. Газіна, А. Желан, І. Ларіна, Н. Михайленко, С. Науменко, С. Нечай, Т. Танько та ін. У наукових працях простежується провідна думка про значущість музичного виховання для особистісного становлення дитини, для гармонізації її внутрішнього стану і всебічного розвитку її здібностей і якостей. При цьому значна увага приділяється питанням підготовки вихователів, їхній обізнаності у галузі музичного мистецтва, методики організації музич-

ної діяльності в умовах освітньо-виховного процесу закладів дошкільної освіти, що є головною умовою здійснення повноцінного музичного виховання і розвитку дітей дошкільного віку.

Враховуючи великі виховні можливості ритміки і недостатня обізнаність вихователів закладів дошкільної освіти щодо організації цієї діяльності протягом дня обумовлюють потребу у пошуку шляхів удосконалення цього процесу під час професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Мета статті – окреслити шляхи удосконалення фахової підготовки майбутніх вихователів у напрямку музично-ритмічного виховання дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Слід відразу звернути увагу на неоднозначний погляд на проблему музичного виховання дошкільників, який виявляється у численних переконаннях вихователів закладів дошкільної освіти, що цей напрям роботи належить до компетенції музичних працівників. У такій ситуації вихователь постає у ролі допоміжного персоналу, обов'язками якого є забезпечення дисципліни під час музичних занять та участь у підготовці до святкових дійств. Проте чинні нормативні документи, такі як, Базовий компонент дошкільної освіти, різноманітні програми для ЗДО («Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкільля» та ін.) підкреслюють зазначену суперечність, розширюючи можливості музичного мистецтва і включаючи його в усі види дитячої діяльності. За таких умов вихователь стає повноправним учасником процесу музичного виховання дітей, впроваджуючи інноваційні технології і методики музичного розвитку дошкільників в освітньо-виховний процес закладу дошкільної освіти, тим самим забезпечуючи виконання завдань у цій галузі.

Саме тому в умовах професійної підготовки майбутніх вихователів особливу увагу треба приділити питанню формування їхньої музичної компетентності, яка характеризує рівень обізнаності у галузі музичного виховання дошкільників і вмілому впровадженні музичного мистецтва у повсякденне життя закладу дошкільної освіти [2; 6].

Важливо усвідомлювати при цьому функції, які має виконувати вихователь у межах цієї практичної роботи, а саме: орієнтувальна, яка передбачає вміння вихователя захопити дітей світом музичного мистецтва, прищепити любов до нього; інформаційна, що виявляється в озброєнні вихователів новітніми технологіями використання музичного мистецтва в усіх видах дитячої діяльності в умовах ЗДО; розвивальна, спрямована на виявлення творчого потенціалу кожної дитини і активізацію її музичних здібностей, та мобілізаційна, сенсом якої є мотивування кожної дитини до розкриття своєї творчої індивідуальності у самостійній музичній діяльності [1;3].

Особливу увагу варто звернути на такий вид роботи в умовах закладу дошкільної освіти, як музично-ритмічна діяльність дошкільників, яка є найдоступнішою і найпривабливішою для дітей цього віку і задовольняє потребу у природній активності. Емоції, які з'являються у дітей під час прослуховування музичних творів знаходять свій вияв у руховій активності, яка за умови планомірного і поступового впливу з боку вихователя набуває довольного характеру.

До музично-ритмічних рухів відносять танці, музично-ритмічні вправи, музичні ігри, проте слід розуміти, що музично-ритмічна діяльність не обмежується лише музичними заняттями в закладі дошкільної освіти, вона має органічно вплітатися в освітньо-виховний процес і складати цілісну систему музично-ритмічного виховання дошкільників. Саме тому важливим є узгодженість дій музичного керівника і вихователя у цій практичній роботі, взаємодоповнення компонентів ритмічної діяльності упродовж дня.

З огляду на це постає потреба у професійній готовності вихователів до повноцінного забезпечення музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку. Позитивною сучасною тенденцією у підготовці майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти є викладання навчальної дисципліни «Музично-ритмічне виховання дітей дошкільного віку», метою якої є ознайомлення здобувачів вищої освіти із особливостями музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку, методикою музично-ритмічного розвитку дошкільників та опанування уміннями організації музично-ритмічної діяльності в умовах ЗДО. Основними завданнями вивчення даної дисципліни передбачено: засвоєння теоретичних основ музично-ритмічного виховання дошкільників; опанування фаховими уміннями щодо здійснення музично-ритмічного виховання дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти; формування навичок самостійної організації музично-ритмічної діяльності у ЗДО.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються наступні програмні компетентності: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов; вчитися і оволодівати сучасними знаннями; застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності та досвіду самостійної творчої діяльності; до фізичного роз-

витку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності; до організації і керівництва ігровою (провідною) і художньо-продуктивною діяльністю дітей раннього і дошкільного віку; знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками; здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини [4].

Передумовами вивчення навчального курсу «Музично-ритмічне виховання дітей дошкільного віку» є опанування такими дисциплінами, як «Дошкільна педагогіка», «Основи музичного виховання», «Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку», «Дитяча творчість», «Педагогічна творчість» тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів: теоретичного і практичного. У процесі теоретичного опанування курсу здобувачі вищої освіти ознайомлюються з питаннями музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку в історичній ретроспективі; аналізують значення та освітньо-виховні завдання ритміки; визначають характеристику музично-ритмічних рухів, що передбачає окреслення видів ритміки, розкриття особливостей рухів під час музично-ритмічних вправ, музичних ігор (сюжетних і несюжетних), танців, хороводів, інсценування; з'ясовують загальні вимоги до музичного репертуару для занять ритмікою.

Практичний аспект навчальної дисципліни спрямований на формування навичок у майбутніх вихователів використовувати набуті теоретичні знання у різноманітних напрямках освітньо-виховної роботи з дітьми дошкільного віку відповідно до їхніх вікових особливостей. Використовуючи різнопланові методи і прийоми навчання ритміці, здобувачі вищої освіти апробують під час занять музичний-ритмічний матеріал, аналізуючи труднощі у виконанні тих чи інших елементів рухів, корегуючи і скеровуючи музично-ритмічну діяльність у напрямку творчого розвитку, узагальнюють організаційно-педагогічні умови за яких може використовуватися певний вид ритміки в умовах закладу дошкільної освіти.

Слід відзначити, що даним курсом передбачено виконання проекту, що включає в себе накопичення методичних і практичних розробок у відповідну папку – «Музично-ритмічне виховання дітей в закладі дошкільної освіти». Серед завдань для практичного виконання здобувачам вищої освіти пропонується:

- складання плану ранкової гімнастики з музичним супроводом для різних вікових груп закладу дошкільної освіти;

- підготовка фізкультурних заходів для занять у різних вікових групах закладу дошкільної освіти;
- підготовка комплексу музично-ритмічних ігор для використання в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти (народних, сюжетно-рольових, безсюжетних, творчих);
- складання сценарію музично-ритмічної розваги для дошкільників (вікова група за вибором);
- створення власної танцювальної композиції для дітей дошкільного віку (вікова група за вибором);
- розробка конспекту заняття з розвитку музично-рухової творчості дошкільників.

Здобувачі вищої освіти у процесі проектної діяльності ознайомлюються з матеріалами один одного, обмінюються практичним матеріалом, доповнюючи власні папки-розробки.

Висновки і пропозиції. Отже, музично-ритмічна діяльність в закладі дошкільної освіти має стати невід'ємною складовою освітньо-виховного процесу, оскільки вона сприяє естетичному, фізичному, пізнавальному та емоційно-вольовому розвитку дітей. За сприятливих умов заняття ритмікою також значною мірою впливають на формування у дошкільників творчої активності і самостійності, на що в умовах сьогодення звертається значна увага. Адже в останні часи генеруючою ідеєю всієї освітньої системи є саме виховання ініціативної, креативної і самостійної особистості, здатної до активних зрушень і перетворень за законами краси в усіх сферах життєдіяльності людства. Таким чином, сучасні вимоги обумовлюють потребу у перегляді існуючих підходів у вихованні і навчанні дітей, пошуку новітніх методик і технологій, які сприятимуть розкриттю найкращих якостей підростаючого покоління. І значна роль у цьому процесі покладається на педагогів, які повинні бути мобільними і унікальними у професійній діяльності, обізнаними із особливостями

розвитку дітей, відкритими до нової інформації для творчого впровадження найкращих ідей в практику роботи закладів освіти.

Список використаної літератури:

1. Желан А.В. Формування музичної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ під час навчання у ВНЗ. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 186-191.
2. Нечай С. Про підготовку майбутніх педагогів до музичного виховання дошкільників в умовах сучасної вищої освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини* : зб. наук. праць, 2011. С. 80-87.
3. Романюк І. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець. 2014. 280 с.
4. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>
5. Танько Т.П., Чернявська М.В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 204 с.
6. Чернявська М. Роль музичного мистецтва у професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол.ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 348-353.

Cherniavska M. Training of future educators of preschool institutions for the implementation of musical and rhythmic education of preschool children

The attention to the importance of the introduction of musical art in all kinds of children's activities in a modern preschool education is emphasized in the article. Musical and rhythmic education of preschool children in this sense acts as a necessary component of the educational process of the preschool education institution, which provides comprehensive development of the individual and should be directed to the satisfaction of the natural motor activity of preschoolers. However, the insufficient awareness of educators with the peculiarities of the organization of musical and rhythmic activities during the day leads to the fact that this work is entrusted only to music directors. This situation determines the need for special training of future educators for the practical implementation of the latest ideas for the organization of musical and rhythmic activity in preschool education. The educational discipline "Musical and rhythmic education of preschool children" is aimed at solving this problem, which emphasizes the importance of this direction of work with children and helps to deepen the knowledge of higher education applicants regarding the peculiarities of musical and rhythmic education of preschool children, the formation of skills to use innovative technologies and methods in the educational process of preschool education. Mastering the theoretical foundations of musical and rhythmic education of preschool children, future educators are involved in project activities, which involves the gradual accumulation of practical material for use in the educational process of preschool education, in particular, make plans for morning gymnastics with musical accompaniment, scenarios of musical and rhythmic entertainment, taking into account the age characteristics of preschool children; select a variety of physical training minutes,

musical games (folk, story-role-playing, creative); create their own dance compositions; develop notes on the development of music and movement creativity preschoolers. Under such conditions, higher education applicants are aware of the importance of musical and rhythmic education in the educational process of a preschool education institution, the highest quality indicator of which is the creative activity of the individual. Through in-depth practical work, future educators expand the idea of different types of art and means of artistic expressiveness; accumulate experience of independent creative activity, which helps to increase their motivation for further self-education and self-development.

Key words: *music and rhythmic education, preschool children, musical competence of educators, preschool institution, project activity.*